

FILOSOFIJOS KRIZĖ: TARP SOCIOLOGIJOS IR LITERATŪROS*

Jean-Louis Vieillard-Baron

Puatjė universiteto Filosofijos katedra
15, rue de l'Hôtel Dieu, F-86034 Poatjė, Prancūzija
Telefonas (+33) 4945 3000
Elektroninis paštas: webmaster@univ-poitiers.fr

Pateikta 2011 m. rugsėjo 5 d., parengta spausdinti 2013 m. sausio 12 d.

***Anotacija.** Straipsnyje konstatuojama dabartinė filosofijos krizė bei pateikiamas nuodugnus jos priežasčių ir išeities perspektyvų tyrimas. Teigiama, kad filosofijos krizę aiškiausiai rodo: 1) filosofijos ištirpdyimas socialiniu lygmeniu ir sociologijoje, 2) filosofinės problematikos neigimas hermeneutinėje tekstų analizės tradicijoje, 3) kraštutinės filosofijos specializacijos procesas. Straipsnyje pateikiama kiekvieno iš šių atvejų analizė, ypač daug dėmesio skiriant amerikiečių filosofų Terry Pinkard'o ir Martha Nussbaum darbams, geriausiai iliustruojantiems krizinę filosofijos būklę. Kaip filosofijos krizės įveikimo būdą autorius nurodo dvasinės realybės pažinimą, kurį galima perteikti per dvi sąvokas: švelnumas ir paprastumas. Šias sąvokas suvokiant gilia metafizine prasme, atsiveria autentiško filosofavimo laukas. Iliustruodamas tokį filosofavimą, autorius pasitelkia daugybę pavyzdžių, didžiausią dėmesį skirdamas prancūzų filosofams Pierre'ui Hadotui ir Louisui Lavelle'ui*

***Reikšminiai žodžiai:** filosofija, krizė, sociologija, literatūra, Hegelis, Pinkard'as, Nussbaum, Hadotas, švelnumas, paprastumas.*

---

* Straipsnį iš prancūzų kalbos išvertė ir spaudai parengė Mykolo Romerio universiteto Humanitarinių mokslų instituto Filosofijos katedros docentas dr. Povilas Aleksandravičius.

Įvadas

Filosofija išgyvena krizę nuo pat savo atsiradimo: juk pati jos esmė yra *krinein*, sprendimo praktika, įžvalgos galia. Todėl Platonas ją simboliškai vaizduoja kaip Erosą, Poroso ir Penijos sūnų, turto ir skurdo vaiką, o tiksliau tariant – išeties radybas. Dabartinė filosofijos krizė kyla iš to, kad iš jos reikalaujama, kaip iš turtingojo Poroso kilusios, apmąstyti ir išspręsti socialines problemas, o kaip kilusios iš vargetos Penijos – kad interpretuotų literatūrinius ir teorinius tekstus „per savo dvasines skaitymo praktikas“.

Pirmoji tendencija ir spaudimas filosofijai ateina iš sociologijos. Antroji tendencija yra hermeneutinio pobūdžio. Praktinė taikomoji filosofija turinti būti „socialinė filosofija“. Ir šį „socialinį filosofijos posūkį“ randame tam tikroje Hėgelio darbų interpretacijoje. Iš kitos pusės, tokie filosofai kaip Paulis Ricoeuras ar Martha Nussbaum mus įtraukia į didžiųjų literatūros tekstų interpretaciją. Šios dvi viena kitai svetimos tendencijos skaldo, arba dalina, filosofiją, ir jas suvienyti ar sutaikyti galėtų tik nauja didi metafizika. Kraštutinė specializacija, būdinga taip pat ir fenomenologinei mokyklai, ypač kai ji susitelkia ties Huserliu, tik dar labiau sustiprina su skaldymusi susijusią krizę.

Apibūdinant dabartinę filosofijos krizę, galima duoti du pavyzdžius: tam tikrą Hėgelio interpretaciją ir literatūrinę hermeneutiką. Tiesa, abiejuose pavyzdžiuose veikia tas pats *Logos*, tik niekas to nesako ir net nepastebi.

1. Socialinė filosofija?

Hėgelio interpretavimas įvykdė „socialinį posūkį“, kuris nėra kažkokia spekuliatyvinio pobūdžio pažanga, bet sutampa su dabartinio mąstymo humanitarine orientacija ir etinių problemų iškėlimu. Filosofiniai Hėgelio svarstymai yra vertinami kaip raktas į visuomeninių problemų sprendimą.

Interpretuoti Hėgelio mąstymą kaip socialinę filosofiją, atrodo, yra įmanoma, jeigu yra apsiribojama „objektyvios Dvasios“ sąvoka, kurią Hėgelis analizuoja savo *Teisės filosofijoje* (*Grundlinien der Rechtsphilosophie*). Tačiau hėgeliškoji *Geist* sąvoka, kuri tuo pat metu yra ir istoriška, ir teologiška, ir daugmaž deterministinė visuomenės samprata, kurią pateikia sociologija, yra tarpusavy nesuderinamos. Pasak Hėgelio, žmogiškoji visuomenė yra nukreipta į absoliučiąją Dvasią, todėl jos negalima suvesti į pilietinę visuomenę arba į valstybę (kitaip tariant, į politinę struktūrą). Vis dėlto vienas amerikiečių hėgelininkas labai puikiai reprezentuoja sociologinę pasaulio viziją. Tai Terry Pinkard'as, *Dvasios fenomenologijos* komentarų, kuriuos jis pavadino *The sociality of Reason*¹, autorius. Pasak Hėgelio, pasaulio sąmonė tampa manojo Aš sąmone, susidurdama su kito Aš sąmone: iš čia kyla žymioji šeimininko ir vergo dialektika. Reikia, kad sąmonė būtų kito pripažinta, jei ji nori save iki galo įsisąmoninti ir visiškai tapti savimi. Šiame tarpasmeniniame konflikte nėra jokios socialinės dimensijos. Tačiau

1 Pinkard, T. *Hegel's phenomenology. The sociality of Reason*. Cambridge: Cambridge University Presse, 1996.

Pinkard'as perskyrą tarp substancijos ir Aš sąmonės tapatina su perskyra tarp faktų ir normų. Hėgelis rašo, kad „tiesa yra Viskas“; o Pinkard'ui Viskas yra faktai ir normos, faktus priskiriant empirikai, o normas – etikai. Tokiu būdu, labai amerikietišškai, hėgeliškasis idealizmas, siekiantis pranokti priešpriešą tarp substancijos dogmatizmo ir Aš sąmonės kriticizmo, yra transformuojamas į priešpriešos tarp empirizmo ir kriticizmo pranokimą. Pinkard'as čia dar prideda tai, ką jis vadina visišku gamtos *atkerėjimu* (*atbūrimu, désenchantement*), kurį Kantas radikalčiai taikė pačiam protui, remdamasis moderniuoju mokslu. Šis modernių laikų mąstytojų protas, tuo pačiu metu grindžiantis ir grindžiamas, kyla iš Aš sąmonių, kurios viena kita domisi ir viena kitos buvimą teisina (pagrindžia savo argumentais), konfrontacijos². Tačiau būtent šį argumentuojantįjį, dialogiškąjį ir socialinį protą kritikuoja Hėgelis, parodydamas, kad tokių protų pretenzija į absoliutumą juos ir sunaikina. Juk šie protai nėra sau patiems pakankami; kiekvienas individualus požiūris yra santykiyje su kitais individualiais požiūriais, kurie turi normuojantį autoritetą, jo neaiškindami. Socializuoto proto perspektyvoje šeiminkas yra toji sąmonė, kuriai pavyksta nustatyti dialogo taisykles, o vergas yra sąmonė, kuri šiomis taisyklėmis vadovaujasi. Šitaip Hėgelio mintis yra transformuojama į normatyviąją sociologiją. Tačiau Hėgeliiui grynai socialinė norma yra niekniekis. Netgi moralinės normos suabsoliutinimas jam yra nepriimtinas. Kantiškosios kritikos ir socialinio empirizmo pranokimai turi vykti kartu.

Pinkard'o interpretacija pasižymi didele argumentacijos jėga ir taikumuoju pobūdžiu; tačiau ji neperauga socialinės santykio tarp sąmonių vizijos, kaip ir normatyvinės racionalumo sampratos. Būtent čia ir matome dvi didžiausias mūsų laikais stipriai išplitusias klaidas. Hėgeliškoji Dvasios samprata gali mums padėti iš jų išsikapstyti. Jokia istoriška žmogiškojo gyvenimo raiška nėra absoliuti, tačiau bet kuri iš jų yra absoliučios Dvasios pasireiškimas. Juridiniais terminais Dvasios judėjimo pasaulyje suvokti mes negalime. Gilusis ryšys tarp žmonių nėra matomas socialiniuose santykiuose; jis vienija žmones nematomai, per laiką ir erdvę kurdamas dvasinę visa jungiančią terpę. Normatyvinių filosofijų klaida yra ta, kad jos laikosi sociologinės žmonijos vizijos. Tuo tarpu Hėgelis siekia, per absoliučiąją Dvasią, pranokti istoriją, taikydamas žmogiškumą ir dieviškumą, vėl atradamas Dievo įsikūnijimo ir žmogaus sudievinimo dialektiką. Iš čia kyla iš esmės kristologinis hėgeliškojo mąstymo pobūdis.

2. Literatūrinė filosofija?

Filosofijos orientavimas į literatūrinius tekstus gali vykti dviem būdais: jis gali būti moralinio (Martha Nussbaum) ir psichologinio (Prusto ar Henrio Džeimso skaitymai) pobūdžio; arba jis gali būti estetinio pobūdžio.

Pagrindinis klausimas yra šis: kokia Dvasia grindžia meno kūrinis ir socialines institucijas? Hėgeliškosios analizės yra puikus bandymas susisteminti žmogiškųjų veiklų daugialypiškumą; tuo pat metu jos gali pasitarnauti, kuriant jų vienovę ir jos suprati-

2 Pinkard, T., *supra* note 1, p. 137.

mą. Ar turėtų filosofija atsisakyti savo pašaukimo telkti į vienovę? Ricoeuras pasisako už „pliuralizmą“; toks buvo ir Viljamo Džeimso atsakymas. Bet filosofija čia pralaimi. Ryškūs Džeimso darbai padeda griauti konceptą. O reikėtų, norint išeiti iš dabartinės filosofijos krizės, išlaikyti konceptualinį griežtumą, kuriuo pasižymėjo didieji vokiečių idealistai, pirmiausia Kantas, neneigdami ir intelektualinio lankstumo, kurio reikalauja tikras prisirišimas prie išgyvenamos patirties. Čia literatūra galėtų mus išgelbėti nuo pavojaus, kuris graso dabarties fenomenologijai: nuo susiklampinimo tam tikroje scholastikoje, grynai konceptualiaame žaisme, praradusiame ryšį su išgyventa realybe.

Deja, literatūra užsiima tik atskirybėmis. Todėl jai priekaištaujama laikantis tik individo ir trukdant įvykti bendrybei, taigi ir bet kokios tikros filosofinės problemos kėlimui. Amerikiečių filosofė Martha Nussbaum nepritaria šiems priekaištams. Ji stengiasi atskleisti formos ir turinio jungties prasmę, kuri suteikia tokį literatūros pagrindą: skaityti taip, lyg nuo šio skaitymo priklausytų mūsų gyvenimas. Ji plačiai apžvelgia filosofijos ir literatūros santykius, parodydama, kad stiliaus sąvoka gali suvienyti abi šias sritis. Pasitelkdama pavyzdžius iš Henrio Džeimso ir Marselio Prusto kūrinii, ji teigia, kad praktinis mąstymas gali remtis šių rašytojų romanuose aprašytais situacijomis ir atvejais. Bet reikia paklausti, ar praktinis mąstymas turi pažintinę reikšmę; ar jis yra mokslinis? Aristotelis atsako negatyviai: mokslas siejasi tik su bendrybe. Bet Aristotelis, kaip ir Kantas, yra vienas iš tų labai retų filosofų, kuriems netinka Bergsono aforizmas: „Kiekvienas filosofas yra rašytojas“. Filosofijos ir literatūros ryšys pasižymi pirmiausia tuo, kad filosofija naudoja literatūrą kaip mąstymo šaltinį, kaip analizės objektą. Jeigu skaitysime Marivo (Marivaux) dramas ir romanus taip, „lyg mūsų gyvenimas nuo jų priklausytų“, mes ten atrasime visai kitus dalykus nei „marivoškumas“; mes ten atrasime gilią žmogaus sielos metafiziką, kurios dažniausiai niekas net nepastebi. Filosofiskai įžvelgtas fikcijos ir naratyviškumo statusas mus verčia, laimei, peržiūrėti Platono pasmerkimą, skirtą poetams, ir Aristotelio – mitams. Leibnizas ir Malenbranšas plačiai naudojami Adomo fikcija. Iš tikrųjų, šie filosofai intelektualistai pamažu vėrė išėjimo link literatūros duris.

Kuo tuomet literatūra galėtų grėsti tikrai filosofijai? Bet mes ir nesakome, kad literatūra „grasina“ filosofijai; mes labiau teigiame, kad ji tik vilioja palikti konceptų erdvę. Literatūra pasitarnauja filosofijai, ją praplėsdama, jai gražindama tą žmogiškumo dimensiją, kurią filosofija gali prarasti. Bet tik filosofija, ir tik konceptualiai mąstydamas, gali romanuose, poezijoje ar teatre užčiuopti tai, ką šie slepia neįkainojamo: ji gali pasitarnauti tik kaip paprasčiausia atrama, iliustracija ar paspirtis mąstymui; ji taip pat gali būti gilinimosi priemone. Antai Narcizo istorijos, jo pavirtimo trapia gėle atpasakojimas Ovidijaus *Metamorfozėse* filosofiskai mums duoda kur kas daugiau, nei šio mito analizė, kurias aptinkame Plotino kūrinyje, šią istoriją nagrinėjančio per atspindžių prizmę (*Eneados*, I, 6, 8, 8)³. Pirminį mitą apie susižavėjimo absoliučiu grožiu mirtiną pobūdį Ovidijus pavertė subtilia prieiga prie sielos santykio su savimi pačia; Šventėse (V, 226) jis rašo:

Narcizas nelaimingas, nes nuo savęs paties nesiskiria.

3 Hadot, P. Le mythe de Narcisse et son interprétation par Plotin. *Nouvelle Revue de Psychanalyse*. 1976, 13: 81–108.

Visa moderniaisiais laikais gvildenta Aš sąmonės ir jos iliuzijų problematika gali būti suprasta, remiantis Ovidijaus atpasakota ir sueiliuota Narcizo istorija (ir Ovidijus čia pasirodo stebėtinai daug modernesnis nei neoplatoniškieji teoretikai). Taip pamatome, kad filosofo žvilgsnis pasakojamojoje poezijoje gali atrasti spekuliatyvinės interpretacijos elementus. Būtent tai daro Louis Lavelle'is savo knygoje *Narcizo klaida*.

Pamatinė Nussbaum idėja yra ši: filosofijos krizė kyla iš to, kad ji nepripažįsta žmogaus jausmų; jos turimai žmogaus sampratai trūksta išsamumo. Tai sudarė terpę atsirasti psichoanalizei, nors literatūros filosofijos būtų visiškai užtekę: tik prisiminkime nuostabią „moralinę psichologiją“ prancūzų klasikinėse tragedijose. Bet dominuojanti Nussbaum darbuose idėja reiškiasi per tai, ką ji vadina „transcenduoti žmogiškumą“. Antikinėje mąstysenoje (Nussbaum yra jos „specialistė“) aptinkame troškimą transcenduoti žmogiškąjį sąlygotumą ir gyventi dieviškąjį gyvenimą; Odisejas troškimą gyventi nemirtingai su kokiu nors dievu (kaip antai su Kalipse) vertina kaip racionaliai priimtina, bet vis dėlto jis nutaria grįžti namo pas Penelopę (*Odiseja*, V, 215–224). Palikdama nuošaly religinę dimensiją, Nussbaum apriboja transcendencijos troškimo problemą graikiškąja dieviškosios transcendencijos samprata, „transcenduotuoju žmogiškumu“. Ji pabrėžia aristotelinio mąstymo ribas, neleidžiančias dieviškajam gyvenimui priskirti moralinių vertybių ir įsišaknijimo politikoje. Kadangi dievai negali kentėti, jie nežino, kas yra atjauta. Taip pat, nepatirdami „nei kovos, nei pastangų, kurios žmogiškajam erosui suteikia jo grožį“⁴, dievai suvokia meilę tik santykyje su mirtingaisiais.

Kuo literatūra čia galėtų padėti? Tuo, kad Henrio Džeimso ar Marselio Prusto tekstuose mes galime atrasti „transcendencijos, kuri būtų, taip sakant, vidinė ir žmogiška“⁵, elementus. Čia ir pasirodo, kaip literatūra gali apriboti spekuliatyvinį mąstymą: iš tiesų, Martha Nussbaum visiškai nesuprato Marselio Prusto kritiškos, netgi nihilistinės nuostatos jo aprašomos aplinkos paviršutiniškumo atžvilgiu. Prustas tikrai pripažįsta transcendenciją, bet ne vidutinybės transcendenciją, o transcendenciją meno, leidžiančio žmogui ištrūkti iš laiko, pasiekti „sferą, išlaisvintą nuo laiko sferos“⁶. Mūsų nuomone, literatūra atskleidžia kažką neįkainojamo: filosofinę emocijų ir pasakojančiosios vaizduotės vertę, kylančią iš to, kad šie dalykai akivaizdžiai parodo autonominio idealo moralėje negalimybę. Didvyriai ir šventieji yra kupini emocijų žmonės, ir šį emocingumą teisingai suvokti gali tik pasakojančioji vaizduotė. Vis dėlto akivaizdi literatūrinio suvokimo rizika kyla iš to, kad literatas gali užsidaryti individo lygmeniu, taip pat – apriboti žmogiškuosius ryšius tik žmogiškaisiais rėmais. Tačiau galima aptikti ir kitų modelių nei sukurtus Nussbaum: pavyzdžiui, Julieno Greeno romanuose, kuriuose jis gilinasi į sielų paslaptį – paslėptąją Dvasios judėjimo pusę. Viršžmogiškosios transcendencijos reikia ieškoti sielų imanencijoje.

4 Nussbaum, M. *De la connaissance de l'amour*. Paris: Cerf, 2010, p. 553.

5 *Ibid.*, p. 556.

6 Vieillard-Baron, J.-L. *Le problème du temps, huit études*. Paris: Vrin, 2008, p. 103–121.

3. Bendroji ar specialioji filosofija?

Baigdamas norėčiau nurodyti dar vieną filosofijos krizės elementą: specializacijos ir bendrumo priešpriešą. Teologija yra skirstoma į bendrąją ir specialiąją ta prasme, kad bendrosios teologijos objektas yra būtis ir Dievas, o specialiosios – siela ir pasaulis. Filosofijoje yra ne taip. Filosofijos krizė pasireiškia tuo, kad ji yra persiskyrus, iš vienos pusės, į populiariąją filosofiją, kalbančią apie „visuomenės aktualijas“, ir, iš kitos, į ultraspecializuotą filosofiją, kuri toli nuo mūsų smulkmeniškai nagrinėja tekstų detales. Kraštutinė specializacija yra pozityvizmo, bent jau pozityvistinės dvasios, pasekmė. Krizė įvyksta tuomet, kai teisinga ir tikslu ima rodytis tik tai, kas vyksta uždaroje specialistų terpėje. Tą dieną, kai Aristotelio specialistas gali kalbėtis ir būti suprastas tik kitų Aristotelio specialistų, filosofija miršta. Tačiau tokie didelio proto žmonės kaip Pierre’as Hadotas (vėlyvosios antikos, ypač Plotino, specialistas) ar Pierre’as Aubenque (Aristotelio specialistas) parodė tikro ir suprantamo kitiems filosofavimo pavyzdį. Šiek tiek apsistosiu ties pirmuoju pavyzdžiu.

Pierre’as Hadotas smarkiai išsiskyrė iš antikinės filosofijos technikų, turėdamas nepaneigiamą metafizinį įkvėpį. Turime priminti, kad jis parašė ištisą įkvėptą knygą apie Plotiną, *Plotinas, arba žvilgsnio paprastumas*⁷, parašytą tarsi vienu užsidegimu ir daugybę kartų perleistą. Hadotas mums atskleidė, ką reiškia filosofiškai švelnumas ir *paprastumas*. Kalbėdamas apie šiuos du dalykus, jis pats atrado tai, ką aptinkame Lavelle’io tekstuose. Kai Prancūzijos kolegija pakartotinai išleido Lavelle’io *Inauguracinę kalbą*, būtent Hadotas šiam leidiniui parašė pratarinę. Jis taip pat sukūrė Prancūzijos kolegijos metraščiuose spausdintų (1941–1951) Lavelle’io paskaitų santraukas. Čia jis išryškino sąsajas su Micheliu Foucault, kuris aptiko dvasinę graikų filosofijos dimensiją, besireiškiančią kaip „ryšys tarp tiesos siekio ir savęs kūrimo per save patį“, o tam Lavelle’is visiškai pritarė. Mano įsibuvimas į mane patį ir mano buvimas pasaulyje kelia tą pačią nuostabą, jeigu tik man pavyksta bent valandėlei nusikratyti įpročių naštos. Lavelle’is yra kasdienos mąstytojas, bet tokios kasdienos, kuri slepia neregėtą gelmę. Jis rašo: „Vaikas puikiai žino, kad būtent kasdieniškiausi objektai, kai tik jis į juos įsižiūri ir pamiršta jų kasdienę funkciją, jam sukelia didžiausią nuostabą.“⁸ Foucault ir Lavelle’io susiejimas yra kupinas „druskos“ ir kartu parodo Pierre’o Hadoto dvasios gyvumą ir laisvę.

Esminius dalykus apie švelnumą Lavelle’is pasakė viename tos pačios knygos skyriuje, pavadintame „Sielos ramybė“: „Niekas negali pažinti dvasios gyvenimo, neturėdamas švelnumo.“ Ten pat jis kalba ir apie paprastumą. Bergsonas paprastumą vertino kaip vaistą nuo technikos nešamo įsiūčio; jis puoselėjo ekologinę filosofiją, dar prieš tokiai oficialiai atsirandant. Lavelle’is kalba apie paprastumą moraliniu ir metafiziniu lygmeniu. „Bet koks realus ryšys su kitu žmogumi yra paprastumo pasekmė. Tik paprastumas gali protui ir jausmingumui suteikti tą tobulą subtilumą, kuris, išvaduodamas

7 Hadot, P. *Plotin ou la simplicité du regard*. Paris: Plon, 1963.

8 Lavelle, L. *L’Erreur de Narcisse*. Paris: La Table Ronde, 2003, p. 221.

žvilgsnį nuo geismo šydo, dovanoja aiškumą.⁹ Dvasios žvilgsniui paprastumas leidžia išvengti nereikalingų svarstymų ir painiavos. Bet jis nėra tik sutelkiantis ir išgryninantis faktorius; „grynos meilės“ tradicijoje jis taip pat lemia tai, kad nėra grįžtama į save patį.

Pierre'as Hadotas buvo daugiau filosofijos istorikas, o Louisas Lavelle'is – grynus filosofas. Tačiau milžiniška Hadoto erudicija, apglėbianti visa nuo Sokrato iki Nietzsche'ės ir Wittgensteino, sugebėdavo pažadinti tikram filosofavimui. Būtent Pierre'as Hadotas mane įkvėpė skaityti *Taoistų filosofus*, kurių puikus tekstų vertimas pasirodė *Plejados* knygų serijoje, nors jis nebuvo šių filosofų specialistas. Štai ištrauka iš vieno jų, pamąstymas apie paprastumą:

*Žvelk į paprastumą ir žabok prigimtį
Varžyk savo egoizmą ir tramdyk troškimus.¹⁰*

Kai didis eruditas, milžiniškas žinias sukaupęs žmogus moko paprastumo, turime bet kokias institucines ribas pranokstantį pavyzdį, kuris ragina žengti anapus visų mums įprastų universitetinių padalijimų. Toks buvo Henry Corbinas, islamologas ir filosofas, toks buvo ir Pierre'as Hadotas, antikos žinovas ir filosofas.

Išvada

Mūsų epochai reikia transversalinės filosofijos, kuri galėtų įsiterpti į įvairias sritis ir atskleisti civilizacijos prasmę. Paulio Ricoeuro filosofija čia būtų puikus pavyzdys. Tiesa, ji nėra modelis, nes Ricoeuras atmetė bet kokią metafiziką, kaip ir bet kokią religijos filosofiją. Turime pripažinti jo dideles teorines pastangas, bet reikia pabrėžti, kad jis susiaurino filosofiją iki moralės ir jos raiškos būdų. Ricoeuras buvo didis moralistas. Bet jis taip pat turėjo dvasios transversalumo pojūtį. Reiktų papildyti jo mąstymą tomis filosofijomis, kurias kūrė dvasingumo ir transcendencijos pojūtį turintys mąstytojai – Stanislas Bretonas, Henry Corbinas, Pierre'as Hadotas ar Pierre'as Aubenque'as. Jei norime, kad filosofijos krizė baigtųsi, turime remtis būtent tokiais mąstytojais.

Literatūra

Hadot, P. *Plotin ou la simplicité du regard*. Paris: Plon, 1963.

Hadot, P. Le mythe de Narcisse et son interprétation par Plotin. *Nouvelle Revue de Psychanalyse*. 1976, Nr. 13, s. 81-108.

Lavelle, L. *L'Erreur de Narcisse*. Paris: La Table Ronde, 2003.

Nussbaum, M. *De la connaissance de l'amour*. Paris: Cerf, 2010.

Philosophes taoïstes. La Pléiade. T. 1. Paris: Gallimard, 1980.

Pinkard, T. *Hegel's phenomenology. The sociality of Reason*. Cambridge: Cambridge University Presse, 1996.

Vieillard-Baron, J.-L. *Le problème du temps, huit études*. Paris: Vrin, 2008.

9 Lavelle, L., *supra* note 8, p. 249.

10 *Philosophes taoïstes*. La Pléiade. T. 1. Paris: Gallimard, 1980, p. 21.

THE CRISIS OF PHILOSOPHY. BETWEEN SOCIOLOGY AND LITERATURE

Jean-Louis Vieillard-Baron

University of Poitiers, France

Summary. *The article states the current crisis in philosophy and provides a thorough examination of its causes and prospective outcomes. It is argued that the crisis of philosophy is most clearly identified in: 1) dissolution of philosophy on a social and sociological tier, 2) negation of philosophical problems in the hermeneutical text analysis tradition, 3) the specialization process of extreme philosophy. The first moment of crisis the author highlights in reading T. Pinkard's texts. In these texts philosophy is reduced to sociology through a certain interpretation of Hegel's Phenomenology of the Spirit, where I consciousness is considered on a purely social level. The author shows that this interpretation is contrary to the essence of Hegel's philosophy because, according to Hegel, interpersonal encounter, considered at the famous master / slave dialectic, determining I consciousness, is not of a social nature. It must be understood primarily as a historical expression of the absolute Spirit, found through metaphysical thinking. The second crisis moment philosophy, is encountered while reading of M. Nussbaum's works, in a certain literary text reading manner, the real scope of philosophical problems - the authentic concept of transcendence - is narrowed to the shallow perception of transcendence, missing the opportunities for philosophy in the very literary texts. The author of this article sees the philosophical perspectives of interpretation, which literary hermeneutics is unable to discern and as a result reduces the philosophical concept, in the works of such authors as Ovid, H. James M. Proust, quoted by M. Nussbaum. The third moment of philosophy crisis is diagnosed in the context of the current position of sciences dominated by the extreme specialization. The philosophers' reflections are understandable only to a narrow circle of specialists. It is a sign that such philosophy has generally lost communication with the human reality, and, therefore, is inauthentic philosophy. As a way of exit from the crisis of philosophy the author suggests learning about the spiritual reality that be exercised via two concepts: gentleness and simplicity. A deep understanding of these concepts in the metaphysical sense opens an authentic philosophizing field. To illustrate this manner of philosophizing, the author draws on numerous examples, with the major focus on French philosophers Pierre Hadot and Louis Lavelle. Gentle and simple assessment of reality, creates a special relationship field between people and between thinkers, which celebrates growth of the authentic philosophy.*

Keywords: *philosophy, crisis, sociology, literature, Hegel, Pinkard, Nussbaum, Hadot, gentleness, simplicity.*

Jean-Louis Vieillard-Baron, Puatjė universiteto Filosofijos katedros profesorius emeritas. Mokslinių tyrimų krytis: metafizika, religijos filosofija.

Jean-Louis Vieillard-Baron, University of Poitiers, Department of Philosophy, Professor Emeritus. Research interests: metaphysics, philosophy of religion.